

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 6. ДЕЦЕМБРА 1881.

ГОДИНА VIII.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 13.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свака о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичном ставу, у Новоме Саду.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Свршетак.)

Што се тиче суме у примању, ту налазим за потребно приметити вам, да је приход од представе у претплати од 350 сведен на 320, изван претплате од 720 на 602. Ово је учињено с тога, што се такав приход од представа показао у минулој рачунској години. Међу тим примање од ложа било је у 1880. г. 3194, а ове ће, врло вероватно, бити 5000, јер се у најновије време појавило више претплатника, поглавито због високе пажње, којом Њезино Височанство одликује овај просветни завод.

Из целог овог списка изволели сте се уверити, да је била до сад, а да ће и у напредак штедња бити у горњем челу међу начелима, по којима управљам заводом, који ми је повериен. Али и штедња има својих последњих граница, иза којих настаје област стагнације и опадања. Преко тог последњег Рубикона прелазити значило би смрт установе, а ово је било и остаје изван програма свију наших државника. Опстанак и развитак ове тако корисне установе, уверен сам да толико лежи на вашем срцу, да не ћете допустити, да дође до тога последњега стања, а још мање, да са свим престане живети под вашом егидом. Надајући се у ваше и државне владе најоплије заузимање и у што обилатију потпору народнога представништва, слободан сам предложити, да се показана разлика у буџету у 20.312 динара измири на овај начин:

1. Дуг у 7200 динара и 624 динара интереса да се подмири привредом од лутрије. Ову лутрију удејствовао бих уз припомоћ просвећеног и родољубивога женскога друштва и његових подружина у отаџбини. Ја се надам потпуном успеху ове мере, јер би се око ње живо настало. За ову лутрију очекујем ваше одобрење и

наређење, па да се одмах предузму потребни даљи кораци.

А ако се не би усвојила лутрија, којом се у последње време много служило, па бојати се нedorovoљнога успеха, онда би се уз обећану припомоћ женскога друштва, приредиле две игранке, једна по Ваксеру, друга идућих месецеја, које би донеле довољно дохотка за подмирење овога дуга.

2. Од г. Петра Ђимића, бившег главног блајганица, наплатиће се, у течају ове године, осигурани дуг у 1200 динара.

3. Државна потпора имала би се увећати с 12.000 динара годишње.

Поменути дуг био би измирен; неких старих издатака у напредак не ће бити у буџету; библиотека, гардероба и декорације, кад се ове године попуни, више година не ће захтевати повећих издатака. И тако, с увећаном државном помоћу, моћи ће се постићи стална равнотежа у примању и издавању и управа ће имати времена да не мисли само о позоришној каси, већ да поклони довољну пажњу и репертоару и позорници, и васпитавању чланова — представљача, дакле, после толико гладних, ћи ће у еру година родних, без којих нема нормалнога развитка, нема напретка.

Кад би се државна потпора од 29.301, подигла на 41.301 динар, онда би се, ради чувања добро повучених старих граница у буџету расхода, могла одредити стална стража (контрола) од наших признатих финансијера, којој би управитељ на крају свакога месецца подносио рачуне о свему, што је потрошено и за даљи месец добио дозволу за издатке веће од најобичнијих, текућих, па тек у случају разнога тумачења од

једне и друге стране изнео би се спор на решење господина министра просвете.

С увећаном потпором управа би се потрудила да истом сад, после толико година позоришног спстанка, поклони довољну пажњу и развитку наше драмске књижевности; већ за идућу годину расписала би прво једну, а доцније две повеће награде за оригиналне драме из садашњо-

сти и прошлости нашега народа, а међу тим би одредила и хонорар једном од старијих и припознатих писаца, којем су добро познати захтеви модерне позорнице, те да све наше старије историјске драме тако поправи, обнови и инсценира, да се, с много већим од досадашњег успеха, могу приказивати на нашој позорници.

ЖИСТАЧИЈА

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Крвави престо“, изворна трагедија у 5 чинова, написао Мита Поповић, приказана на нашој позорници први пут 29. нов. о. г.)

Изворна трагедија! Нов комад! То су речи, које чине сензацију и у великој позоришној публици, и изазивају радост међу пријатељима позорнице и позоришне књижевности, камо ли не би у нас поред наше мршаве оригиналне драмске литературе.

Изворна трагедија, нов комад, предмет из наше народне прошлости, и недеља, напутили су позоришну дворану унатац томе, што тога дана представа није била у претплати.

Први суд, који се о ваљаности таковога дела, а нарочито о ваљаности уметничког производа доноси, оснива се на општем утиску, који је на нас учинио уметнички производ. „Како вам се допала ова ствар?“ — то је обично питање, што га стављамо на посматрача уметничког дела. Па и ако не добијемо никаква одговора, ми можемо, ако смо вешти психологи, да читамо утисак са лица посматрачевог. Скоро да је несумњиво мерило ваљаности уметничког производа онај утисак, који је на нас учинио производ. Сника, која нас за себе везује, да не можемо да скинемо ока свога — јамачно ће бити лепа. Тако је још свраћао погледа са лепог женског лица!?

Ја много положам на овај целокупни (тотални) утисак. Он је зацело несумњив, истинит, — па чак и онда, ако човек није у стању да себи о њему даде рачуна. Анализе, набрајање мањина и врлини, мотивовање свога суда није ништа друго, него рачунска проба, да је резултат, што смо га гледањем и слушањем уметничког дела постигли, добар и коректан, — quod erat demonstrandum.

И за време ове представе стављао сам њема питања и на себе и на публику. Ефект, који сам са лица публике могао разабрати, подударао се и са мојим сопственим мислима. Са лица публике могао се читати умор и досада у обилној мери. Под публиком не разумем у нашим позориштима никада галерију, премда је и галерија овога пута меродавна била с том изниском, што на њој ниси могао приметити на лицу досаде, али се почешће могао чути грохотан смеј из грла јој. Трагедија и смеј! То је већ малер.

Трагедија није дакле нас посматраче занимала, није нас пак занимала с тога, што у њој нема живота, а то је главна мана у драмском производу. (Свршиће се.)

(Недељни ред представа.) У уторак 8. децембра: „Вј, јуди, што се не жените!“ Шаљива игра у 4 чина, написао Јулије Ровен, за српску позорницу прерадио А. Јовановић Муша. — У четвртак 10. децембра: „Мамица“. Шаљива игра у 3 чина, написао Е. Спигелгетија, преведена и посрблјена. — У суботу 12. децембра први пут: „Човек без предрасуде“. Историјска шаљива игра у 5 чинова, написао Сахер-Мазох, прејео Н. — У петеку 13. децембра: „Циганин“. Позоришна игра у 3 чина с певањем и играњем, написао Е. Спигелгетија, посрбло Ј. М. Шпмић, за позорницу удејно А. Хаџић, музика од А. Миљчинског.

ПОЗОРНИШТЕ

* (Народно позориште у Загребу.) „Нар. Nov.“ пишу: „Оправданим интересом ступили смо у суботу, 3. децембра, у позориште, да слушамо стара, вазда мила знаница, Гунодовога „Фауста“. Оправданим, рекосмо, интересом, јер је главну женску улогу певала наша примијона, гђица Доти, којој су након њезине „Анде“ прорицали леп успех у овој опери; за тим, што смо били радознали, како ће г. Денегра решити задају своју, (улогу Фауста), коначно, што је ступио пред општинство гост, — такође стари знанац — господин Теркуци, у улови Менстера.

Улога „Маргарите“ ставља не малене захтеве на певачицу, која ваља да буде драматична уметница, да добро располаже колоратуром, и да јој игра и кретање одговара разним ситуацијама; а што се на посе тиче грла, ту се иште крепчине и свежости колико у дубоким, толико и средњим и високим гласовима. Имајући све то пред очима, да како да не можемо гђицу Доти означити савршеном интерпретацијом ове улоге, али нам ваља такође имати на уму, да такових у опште много на свету нема; та и гласовитој Нилсон као Маргарити приговара се којешта. Ипак морамо признати, да је гђица Доти појачала леп успех, јер је лепо и коректно певала, а игра јој је била као надахнута према драматској ситуацији, местимице шта више виртуозна. Као у осталим, тако на-

рочито у овој уловци, показује нам госпођица неки „savoir faire“, којим уме савладати повељнике потешкоће, с тога се придружујемо радо повлађивању, којим ју је општинство често и пуним правом одликовао.

Г. Денегри певао је пре три године на нашем позоришту Фауста, али не пуним успехом. Џењен наш први тенориста не може да нађе онај мирични тон, што га Фауст иште, нити уме владати са „mezza voce“ у оној мери, која би одговарала значају партије. Тако му не пође за руком високо „h“ у арији Ш. чина, након првога сусретаја с Маргаритом. За што је то „h“ с пуним грлом форсирао, те се непотребним начином извргао погибели, тога не разумемо. Но не би бил праведни да не констатујемо, да је красно његово грло местимице лепу победу одржало; у сцени с Маргаритом, тако званој „Garten-Scene“ био је врло добар, а целе вечери показао се окретним певачем, који располаже прекрасним грлом.

Мефисто г. Теркуција био је добар. Из прва обузе га трема, али се на бразу ослободи из ње, те је своју задаћу добро извео. Глас му није сплан, ноовољно обесежан и школован, уз то интонација посве коректна, а хрватину, у којој је певао, изговара врло добро.

Гђница Крамбергерова била је веома добар Сибел. Партија добро јој пристаје, а она ју је лепо отпевала. Г. Антон био је ваљан Валентин. Зборови певали су коректно, али у оркестру су трубе вређале каткад уши. Опером равнао је г. равнитељ Зајц као обично хвале вредном тачношћу. Кућа била је дупком пунा.

* (Народно позориште у Загребу.) „Розог“ пише: „Ретко нам се деси прилика оцењивати гостовање код наше драме, те и ако чујемо кад и кад, да се к нама упућује какав члан сродних нам позоришта, искрено исповедамо, да смо тада озвољени, очекујући по искусству већим делом слаб успех. Тим већим изненађењем и задовољством присуствовали смо прекијучерашњем дебиту г. Милоша Цветића, редитеља и члана београдског позоришта, у новом комаду „Дон Цезар од Базана“. Комад, а још више глумац, успели су у толико, да је гостовање г. Цветића, премда не праћено и не наговештено никаквим неуместним рекламам, постало разговором свих кругова. Попујре да речемо неколико речи о комаду, а затим ћемо се сврнути на ваљаног глумца. „Don Cesar de Basan“ (а не Basano) састављен је у гласовитом добу романтичности, када је Виктор Иго у највећем сјају свога великога и неодољивог генија краљевао над француском књижевностим. У многобројну бучну школу његову спада и писац овога новитета, Диманоар. Тај окретни, у састављању и изумевању великих ефеката и нових ситуација поврати списатељ, није се знао отети бујици тада владајућих екстраваганција, али се уздигао далеко више од Сежура, Бушардија, и осталих. Доказ томе је његов „Дон Цезар“ који је уза све своје невероватности и апсурдности ипак имао у себи толико изврсних драмских својстава, да се и дан данас налази у репертоару Амбиги-театра. Да разумемо начин и смер, у ком је састављен „Дон Цезар“, морамо помислiti, да је написан за тадањег славног француског представљача Фридрика Леметра, за кога беше и Виктор Иго написао свога „Ернанија“, „Руж-Блава“, „Ценара“. „Дон Цезар“ постаде у таковим рукама

епохалним делом, те добри Диманоар није мислио, да ће доћи време, када ће обојица уснути, да се не пробуде. Али „Дон Цезар“ беше ипак дете маште Виктора Ига. У најсавршенијој му драми, у „Руж-Блаву“, долази пести „Дон Цезар“ у традиционалним његовим крпама, али, како рече један француски критичар, те крпе беху од сухога злата. Дневна поезија Игове фантазије беше створија у тој нујгрядној улози особност тако женијалне карактеристике, да није чудо, што је Диманоар хтео у б чинова и у прози описати згоде онога, кога беше Виктор Иго у само две сцене неујрлим ученици. Од онда прошли су многе и многе године, романтицизам изчезнуо из књижевног света, пре од свог највећег песника, Фридрик Леметр умре оплакан од цеоја Париза, а „Дон Цезар“ излази само ретко на видело, да разведри својим доникахијадама тај прозаични наш век, који не верује више његовом племству, и који би га првом приликом дао затворити у лудницу. Толико нека служи за разјасњење саме драме, о којој морамо рећи, да је потпуно успела. Не ћемо се освртати на невероватности, којих изобилно има тај комад, не ћемо потанко расуђивати карактере тих немогућих особа, које се могу потпуно назвати живућим фразама, само нам је означити успех мајсторскога заплета и двеју главних сцена, које дишу правом драматском и духовитошћу.

Представа беше изврсна, а тим интересантнија, што је први пут ступио у улози Дон Цезара г. Цветић. То је у потпуном смислу речи представљач. Окретност, живљање кретања, непресиљени начин говора зачудише нас у први мах, знајући, колико се пначе по београдској манири развлечити знаде. Чиме се пак особити таленат г. Цветића истиче, јесте његов карактеристични разговор. Тада вредни глумац знаде паразити сваки осећај и наравним и скров интересантним начином говора и кретања, тако, да се више чини, да он доживљава згоде драме, а не да је научио на изуст своју улогу. Веселу ћуду у прва два чина приказао је г. Цветић изврсним хумором и највећом нараношћу, само што је нешто одвише у високим гласовима кричао. Витешки и поносити значај двају задњих чинова, те затајана страст нашла је у г. Цветића толику вештину и разноликост представљања, да је пуним правом оправдано бурно пlesкање, којим је ваљани глумац од нашега општинства почастован био. Лавор-венец, који је синоћ примио, нека му буде знак, колико је хрватском општинству у вољу ушао. Истакнути нам је још изврстан изговор г. Цветића. Жао нам је, што нам се не деси прилика чути га још у којој улози, јер смо уверени, да је таленат београдскога глумца свестран. Но како рекосмо: цела представа беше изврсна. Г. Милан играо је интригана Сантарему карактеристично, промишљено у кретањима и изразу лица. Кратка улога та спада међу његове најбоље, само да је мање отезао; одвише је упућен био на шаптаоца. Улога гг. Филијана и Сајевића беху изврсне, а и женске улоге гђе Драг. Фрајденрајкове, а тако исто и мале улоге гђе Сајевићке и гђе Ивке Краљеве биле су верне слике, како их је писац цртао.“

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

13. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 6. ДЕЦЕМБРА 1881.

ПРВИ ПУТ:

ОЧИНА МАЗА

СЛИКА ИЗ ЖИВОТА У 3 ЧИНА А 6 СЛИКА, С ПЕВАЊЕМ, НАПИСАО АДОЛФ Л' АРОНЖ,
ПРЕВЕО САВА РАЈКОВИЋ.

ОСОБЕ:

Вилвер, чиновник	Димитријевић.
Наталија, жена му	Ј. Поповићева.
Марија } кћери му	Б. Хадићева.
Ема }	М. Рајковићка.
Готлиб Вајгл, чизмар	Лукић.
Клара } деца му	Л. Хадићева.
Леополд }	Барбарић.
Мелмајер, вештак на гласовиру	Добриновић.
Мина, слушкиња	С. Димитријевићка.
Рудолф Штарке, пословођа код Вајгла	Ружић.
Хамол, калфа	Јовановић.
Швалбах	Банковић.
Шмит	Милосављевић.
Готлиб } деца штаркова	* * *
Драгутин }	* * *
Шандор, хусар	Рашић.
Келнер	Станојевић.

У уторак 8. децембра: „ЕЈ, ЉУДИ, ШТО СЕ НЕ ЖЕНИТЕ!“ Шаљива игра у 4 чина,
написао Јулије Розен, за српску позорницу прерадио А. Јовановић Муша.

Улазнице могу се добити у писарници позоришној од 9—12 сахата пре подне и од 3—5
сахата после подне, а у вече на каси

Ко од наших поштованих претплатника жељи своја места задржати и за ову представу, мора
се изврсити тога ради пријавити у позоришној писарници најдаље до 11 сахата пре подне.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК ОКО 10 САХАТА.